

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΚΟΥΜΑΚΗΣ

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΗΘΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ ΚΑΙ Η
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (Πολιτικός 302b - 303e)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την εργασία αυτή εγκαινιάζεται η δημοσίευση μιας σειράς μελετών που πρόκειται να ακολουθήσουν, οι οποίες στοχεύουν να αναδείξουν τη λεγόμενη «άγραφη διδασκαλία» του Πλάτωνα, που δεν είναι άλλη από τη διαλεκτική, δηλαδή την αληθινή και γνήσια φιλοσοφία. Αυτή ενυπάρχει τόσο στο γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο του. Ο τρόπος όμως που έχει δοθεί είναι αινιγματικός, σκοτεινός και δυσνόητος. Συνεπώς, εναπόκειται στην ικανότητα του ερμηνευτή να αποκαλύψει τις πρώτες αρχές της πλατωνικής φιλοσοφίας περί του *ένος* και του *πλήθους*, του *πέρατος* και του *ἀπείρου*, των *πρώτων* και *ἄκρων* (*Ζ'* επιστολή 344d) και γενικότερα του καλού και του κακού ή με μια λέξη του *Αγαθοῦ*, που είναι το άλλο όνομα της διαλεκτικής. Ας σημειωθεί ότι η προφορική διδασκαλία του Πλάτωνα *Περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ* ήταν εξίσου αινιγματική. Ο εντοπισμός της διαλεκτικής, στην πρακτική της εφαρμογή και όχι μόνον στο θεωρητικό της υπόβαθρο, είναι ταυτόχρονα η ανεύρεση των επιμελώς κρυμμένων δήθεν άγραφων δογμάτων, όπως τουλάχιστον αποκαλεί ο Αριστοτέλης το πιο σημαντικό τμήμα της φιλοσοφίας του Πλάτωνα. *Ὁ Πλάτων...ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγράφοις δόγμασιν* (Φυσικ. ἀκροάσι., Δ2, 209b 14-15). Αυτή μπορεί να συνδυαστεί άριστα με την παρουσία του ίδιου του φιλοσόφου, για τον οποίο ο Πλάτων υποσχέθηκε να συγγράψει διάλογο με τον τίτλο «φιλόσοφος», ώστε να συμπληρωθεί η τριλογία: σοφιστής, πολιτικός, φιλόσοφος (Σοφιστής, 217a, Πολιτικός, 257a). Δεν τήρησε όμως τη δέσμευσή του. Το γεγονός αυτό μπορεί ίσως να ερμηνευτεί από το ότι η διαλεκτική —δημιουργός της οποίας είναι ο φιλόσοφος— δεν απαντά σ' έναν και μοναχικό διάλογο, αλλά διαπερνά ως ιστός όλα του τα έργα. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω σιβυλλικά λόγια του: *Τὸν μὲν δὴ φιλόσοφον ἐν τοιούτῳ τινὶ τόπῳ καὶ νῦν καὶ ἔπειτα ἀνευρήσομεν ἐάν ζητῶμεν* (Σοφιστής, 253e).

Με την παρούσα μελέτη καταβάλλεται η προσπάθεια να ερμηνευθεί το χωρίο 302b-303e του *Πολιτικού* του Πλάτωνα, το οποίο αναφέρεται στην ταξινόμηση, δηλαδή στην ηθική αξιολόγηση των υφισταμένων πολιτευμάτων κατά την εποχή του, με μοναδικό κριτήριο την ιδεώδη πολιτεία του. Η εργασία αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο παρουσιάζεται στον παρόντα τόμο, ενώ το δεύτερο θα δημοσιευθεί στον επόμενο. Στο μέρος αυτό εξετάζονται βασικά δύο πράγματα: 1) τί θα μπορούσε να αναμένει κανείς με βάση α) την ερμηνεία του Πλατωνικού χωρίου από τον Αριστοτέλη, και β) άλλα πλατωνικά χωρία, που αναφέρονται στην αξιολόγηση των πολιτευμάτων, και 2) ποιες είναι — με βάση το θεωρητικό υπόβαθρο — οι μορφές της διαλεκτικής κατά Πλάτωνα. Η ερμηνεία του εν λόγω χωρίου που δίνει ο Αριστοτέλης είναι η ακόλουθη: αν όλα τα πολιτεύματα — που είναι έξι — είναι δίκαια και καλά (*ἐπιεικῆ*), η δημοκρατία είναι το χείριστο· αν πάλι αυτά είναι άδικα και κακά (*φαῦλα*), η δημοκρατία είναι το άριστο. Ο Σταγίριτης αφήνει σαφώς να εννοηθεί ότι στη μεν πρώτη περίπτωση η δημοκρατία είναι χειρότερη ακόμη και από την τυραννίδα, δηλαδή την απολυταρχία, στη δε δεύτερη είναι καλύτερη ακόμη και από τη βασιλεία. Στα έργα του Πλάτωνα υπάρχουν επίσης χωρία, τα οποία είναι σύμφωνα με την ανάλυση αυτή του Αριστοτέλη.

Η κατανόηση της ηθικής κατάταξης των πολιτευμάτων καθώς και της ερμηνείας της από τον Αριστοτέλη κρίνεται ότι είναι μάλλον συνάρτηση μιας σαφούς αντίληψης της πλατωνικής διαλεκτικής, κύριες μορφές της οποίας είναι: πρώτον, η σύνθεση και η διαίρεση, και δεύτερον, η υπόθεση. Οι δύο, ωστόσο, αυτές εκφάνσεις της πλατωνικής διαλεκτικής ως επί το πλείστον συνυπάρχουν, αφού οι μεν υποθέσεις δύνανται να συντεθούν και διαιρεθούν, οι δε συνθέσεις και διαιρέσεις έχουν σημείο αναφοράς τις υποθέσεις, όπως αυτό καθίσταται σαφές με τις εννέα υποθέσεις του *Παρμενίδη*. Άλλωστε κάθε αρχική υπόθεση αναλύεται, δηλαδή διαιρείται, σε άλλες δευτερεύουσες. Στο δεύτερο μέρος θα γίνει ερμηνεία του υπό συζήτηση χωρίου και θα δειχθεί η διαλεκτική, όχι μόνον υπό τη μορφή της υπόθεσης, αλλά και της σύνθεσης και της διαίρεσης.

